

Ляпунова В. А.

ORCID 0000-0002-5658-8128

*Доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького,
(Мелітополь, Україна),
E-mail: larynova001@gmail.com*

Добровольська Л. П.

ORCID 0000-0002-1512-9494

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна), E-mail: dobrov5335@ukr.net*

Третякова І. С.

ORCID 0000-0003-2781-1527

*Практичний психолог Комунального закладу освіти
«Навчально-виховного комплексу №72
«Школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад
(дитячий садок)» Дніпровської міської ради
(м. Дніпро, Україна) E-mail: tretjakovairena@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ТА КОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ МОВИ

Мета роботи. Мета дослідження полягає у визначенні специфічних особливостей емоційної сфери дошкільників з порушення мови, ефективності розвивально-корекційної програми та умов щодо емоційного благополуччя дитини з порушення мови.

Методологія. Методологічну і теоретичну основу дослідження складають: розуміння дитини як вищої цінності і мети суспільного розвитку (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Мухіна та ін.); концепція розвитку, навчання і виховання дитини (Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко); загально-психологічні положення про сутності психічних станів (К. Ізард, І. Льюїс та ін.).

Теоретико-методологічними основами розробки розвивально-корекційного комплексу для підтримки емоційного благополуччя та корекції емоційної сфери дитини з порушення мови є принципи активності, цілісності, розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в: поглибленні існуючих уявлень про емоційну сферу дошкільників з порушення мови в порівнянні з нормою; окреслено основні типи емоційного неблагополуччя у дошкільників з порушення мови; розроблено розвивально-корекційний комплекс як засіб підтримки емоційного благополуччя та корекції емоційної сфери дитини з порушення мови; отриманні достовірних емпіричних даних про наявність відмінностей в рівні сформованості емоційної сфери дітей із порушенням розвитку мови в порівнянні зі звичайними дошкільниками за допомогою U-критерія Манна-Уїтні; експериментальному підтвердженні ефективності розвивально-корекційного комплексу; визначенні завдання психолога (-педагога), логопеда щодо забезпечення емоційного благополуччя у дитини з порушення мови.

Проведений теоретичний аналіз та емпіричне дослідження проблеми корекції емоційної сфери дошкільників з порушенням мови та підтримки їх емоційного благополуччя дозволили сформулювати такі загальні

Висновки. *У сучасній психолого-педагогічній літературі недостатньо, майже відсутні ефективні розробки щодо використання розвивально-корекційних програм для корекції емоційної сфери дошкільників з порушенням мови; визначено, що емоційне благополуччя передбачає стійке домінування позитивних станів (радість, щастя та ін.); встановлено значне поліпшення показників позитивних емоцій у дошкільників з порушенням мови під впливом їхньої участі в спільній діяльності в результаті впровадження розвивально-корекційної програми, що має підтвердження проведеним статистичним аналізом даних за допомогою T-критерія Уїлкоксона.*

Ключові слова: *емоції, емоційна сфера, розвиток емоційної сфери, дошкільники з порушенням мови, емоційне благополуччя.*

Постановка наукової проблеми. Емоційна сфера дитини є головною сферою її психічного розвитку, яка містить в собі суб'єктивну оцінку значущості для людини різних подій, предметів, явищ у формі переживань. Усі психічні процеси дитини, а саме сприйняття, мислення, увага, уява, пам'ять, а також вольові якості формуються під впливом її емоційної сфери. Сучасні тенденції розвитку теорії і методики дошкільної освіти свідчать, що розвиток емоційної сфери дошкільника, співчуття і співпереживання іншим людям, розуміння їх станів є одним з найважливіших компонентів гармонійного розвитку дітей. У зв'язку з цим, проблема розвитку емоційної сфери потребує особливої уваги по відношенню до дошкільників, які мають порушення розвитку мови, оскільки саме в цьому віковому періоді дитина активно вирішує завдання відносно взаємодії з навколишнім світом, набуває досвід спілкування з однолітками і дорослими людьми.

Дошкільники з порушеннями мови в більшості випадків фіксовані на своєму дефекті, надаючи велике значення емоційному відношенню до нього (переживають, відчувають страх, тривогу тощо). Будь-які порушення мови створюють таким дітям величезні труднощі в організації своєї мовної поведінки, що має негативне вплив на процес їх спілкування та міжособистісної взаємодії з людьми, що оточують їх. Тому у таких дітей відзначаються недолік ініціативи, пригніченість і відстороненість, пасивність, відсутність ознак ролевої поведінки. Внаслідок цього мовленнєва патологія призводить до серйозних розладів в емоційно-вольовій і особистісній сфері дитини, що в свою чергу, незмінно призводить до порушення поведінки, намагання відсторонитися від суспільства, зниження і погіршення працездатності та інше.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні існує багато наукових праць, присвячених вивченню емоційної сфери особистості і пошуку ефективних форм її розвитку. Так, серед найбільш відомих вчених слід назвати К. С. Ізарда [2], який розумів під емоціями почуття, яке мотивує і спрямовує сприйняття людини, її мислення та дії. І. П. Ільїн в свою чергу, підкреслює, що найчастіше емоції визначаються як переживання, як душевне хвилювання [3, 12]. Що стосується емоційної сфери, то це складне психічне утворення, яке включає базові емоції, почуття, їх оцінку, виконує регулятивну, мотиваційну, інформаційну функції, а також спрямована на задоволення актуальних потреб людини [1].

Мета статті полягає у визначенні специфічних особливостей емоційної сфери дошкільників з порушення мови, ефективності розвивально-корекційної програми та умов щодо емоційного благополуччя дитини з порушенням мови.

Методологія. Методологічну і теоретичну основу дослідження складають: розуміння дитини як вищої цінності і мети суспільного розвитку (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Мухіна та ін.); концепція розвитку, навчання і виховання дитини (Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко); загально-психологічні положення про сутності психічних станів (К. Ізард, І. Ільїн та ін.).

Теоретико-методологічними основами розробки розвивально-корекційного комплексу для підтримки емоційного благополуччя та корекції емоційної сфери дитини з порушенням мови є принципи активності, цілісності, розвитку.

Емоції та почуття, які складають емоційний світ дитини, відіграють важливу роль в її внутрішньому та зовнішньому житті. Вони збагачують відображення дитиною об'єктивної дійсності і у зв'язку з її потребами та інтересами спонукають до діяльності, є регуляторами її активності. За допомогою емоцій, дитина має можливість виявляти своє ставлення (позитивне чи негативне) до інших людей, до предметів та явищ оточуючого світу [5, 61]. Досліджуючи емоційний розвиток дітей в дошкільному віці, Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, В. С. Мухіна, Д. Б. Ельконін, П. М. Якобсон називали наступні особливості емоційної сфери в цьому віковому періоді: дитячу непосредність; підвищену чутливість, здатність глибоко і хворобливо переживати; емоційну нестійкість; початок розвитку уміння управляти своїми почуттями. Мета статті полягає у визначенні специфічних особливостей емоційної сфери дошкільників з порушення мови, умов щодо їх емоційного благополуччя та перевірки ефективності розвивально-корекційної програми, спрямованої на корекцію емоційної сфери дитини з порушенням мови.

Методи дослідження. Методологічну і теоретичну основу дослідження складають: розуміння дитини як вищої цінності і мети суспільного розвитку (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Мухіна та ін.); концепція розвитку, навчання і виховання дитини (Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко); загально-психологічні положення про сутності психічних станів (К. Ізард, І. Ільїн та ін.).

Варто зазначити, що емоційний розвиток – важлива складова загального психічного розвитку дитини дошкільного віку, оскільки саме на ранніх етапах онтогенезу емоції є провідними, тому що на них значною мірою ґрунтується поведінка дитини [4, 174]. Про розвиток емоційної сфери дитини старшого дошкільного віку свідчать наступні показники: адекватна реакція на явища і ситуації навколишньої дійсності; диференціація і інтерпретація емоційних станів інших людей; широта діапазону усвідомлюваних емоцій, уміння вербалізувати емоційний стан; адекватний прояв емоцій при спілкуванні.

З метою дослідження особливостей розвитку емоційної сфери дошкільників з порушенням мови нами було здійснено емпіричне дослідження на базі ЗДО № 2 «Казка» комбінованого типу Мелітопольської міської ради Запорізької області та КЗО «НВК №72» ДМР (м. Дніпро) (20 дітей відвідують звичайні групи і 20 – логопедичні). Збір емпіричних даних здійснювався за допомогою методик Г. А. Урунтаєвої та Ю. О. Афонькіної «Вивчення емоційних реакцій у дітей на смішні зображення», «Вивчення емоційного відношення до моральних норм», «Вивчення соціальних емоцій» і «Дослідження правильності визначення емоційного стану» Т. В. Черденікової [7].

Результати дослідження. Результати дослідження емоційних реакцій у дітей на смішні зображення показали, що 45% дітей з порушенням мови (далі ПМ) неадекватно реагують на стимульний матеріал, тобто вони не можуть правильно показати помилки на малюнках. Що стосується дітей, які адекватно реагують на безглузді картинки, тобто говорять, що це невірно, так не може бути, то їх 55%. Більшість дітей (80%) з нормальним рівнем розвитку мови (далі НРМ) адекватно реагують на стимульний матеріал і вірно вказують на помилки на малюнках. З метою підтвердження наявності достовірних відмінностей (статистичного підтвердження) у емоційних реакціях дошкільників з ПМ та з НРМ, нами був здійснений статистичний аналіз даних з використанням U-критерію Манна-Уїтні. Даний непараметричний критерій призначений для оцінки відмінностей між двома вибірками за рівнем певної ознаки, яка була визначена кількісно [6, 300–302]. Розрахунок був виконаний за допомогою програми SPSS Statistics (версія 21.0). Отже за результатами статистичного аналізу даних дошкільники з НРМ більш адекватно реагують на смішні зображення, ніж їх однолітки з ПМ. Відмінності за методикою (U критерій Манна-Уїтні, відмінності при $p = 0,05$) мають статистичне підтвердження – $U = 105,0$, $p = 0,006$.

Дослідження емоційного відношення до моральних норм дошкільників з порушеннями мови та дітей, що мають нормальний її розвиток, демонструє нам наступне: порівняно з нормою 65% дошкільнят з порушеннями мови вірно визначають хороші і погані вчинки на картинках, обґрунтовують свої дії з незначною допомогою, емоційні реакції адекватні, але виражені слабо. 25% дітей з порушенням мови вірно визначають хороші і погані вчинки, але не можуть обґрунтувати свої дії, емоційні реакції неадекватні. 10% дітей – невірно визначають вчинки, зображені на картинках, емоційні реакції неадекватні або відсутні. Під час виконання діагностичного завдання діти демонстрували відкриті форми мімічного реагування, давали адекватну моральну оцінку вчинку.

На відміну від дошкільників з порушеннями мови, діти з нормальним її розвитком демонструють тверде, непохитне і дуже однозначне розуміння суті хороших і поганих вчинків. 70% дітей з нормальним розвитком мови (далі НРМ) правильно визначають вчинки, обґрунтовують свої дії, емоційні реакції адекватні, але слабо виражені. 10% дошкільників з НРМ обґрунтовують свій вибір (іноді називають моральну норму), емоційні реакції адекватні і проявляються в міміці, жестах. Правильно визначають хороші і погані вчинки, але не можуть обґрунтувати свої дії, мають слабо виражені емоційні реакції 15% дітей з НРМ, і тільки 1 дитина (що відповідає 5%) не змогла визначити правильно вчинки, зображені на картинках. Однак необхідно підкреслити, що проведений нами статистичний аналіз даних по U критерію Манна-Уїтні при порівнянні дошкільників з ПМ та дітей з НРМ, згідно з яким емпіричні значення, які б знаходилися в зоні значущості (відмінності при $p = 0,05$, тенденція при $p = 0,1$) і підтверджували наявність відмінностей між цими групами щодо емоційного відношення до моральних норм, не були визначені ($U = 160,0$, $p = 0,167$). Таким чином ми не можемо говорити про наявність суттєвих відмінностей між показниками двох груп.

Результати дослідження соціальних емоцій дошкільників показали, що у 60% дітей з ПМ сформовані соціальні емоції. Такі результати говорять про наявність у цих дітей емпатії, яка припускає не лише високу емоційну чутливість, але і високий рівень розуміння іншої людини. На основі співпереживання і співчуття виникає імпульс до сприяння іншого, що понукає дитину до конкретних вчинків. Що стосується дошкільників, у яких на даний момент недостатньо сформовані соціальні емоції, то їх досить багато – 8 дітей що складає 40%. У більшості дошкільнят з НРМ (85%) сформовані соціальні емоції, а у 15% ці емоції сформовано недостатньо. Порівняльний аналіз результатів дошкільників з ПМ та дітей з НРМ дає можливість говорити про наявність певних відмінностей в рівні сформованості у них

соціальних емоцій, що має статистичне підтвердження. Так значущість відмінностей (U критерій Манна-Уїтні (тенденція при $p = 0,1$) спостерігається на рівні тенденції – $U = 146,5$ $p = 0,065$).

Дослідження того, чи можуть дошкільники вірно визначити емоційний стан, показало, що особливостями емоційного розвитку дітей з ПМ є зниження рівня диференціації емоцій (високий рівень – 45%, середній – 30%, низький – 25%) порівняно з дошкільниками з НРМ (високий рівень – 65%, середній – 25%, низький – 10%). Крім того, старші дошкільники з ПМ демонструють меншу здатність до розуміння емоцій (75%), ніж їх однолітки з НРМ (90%). Значущість відмінностей статистично підтверджена – $U = 128,5$, $p = 0,047$ (U критерій Манна-Уїтні).

Крім того, на відміну від дітей з НРМ дошкільники з ПМ з частіше помилялися в розумінні емоційних станів та не змогли ідентифікувати широкий діапазон емоцій, а саме: образа, презирство, відраза, здивування, інтерес, сором, заздрість. Діти обох груп найуспішніше впізнають емоції радості, смутку, гніву, страху, печалі по таких частинах лица як рот та брови. Деякі діти з ПМ змогли виконати це завдання лише за допомогою дорослого. Крім того, ми звернули увагу на грубі помилки при вгадуванні емоцій: діти з ПМ частіше дошкільників з НРМ плутають зображення здивування і страху, відрази і гніву, заздрості і радості. Більшість дітей з НРМ ідентифікували емоції з першої спроби, довго не думали над завданням, а дошкільники з порушеннями мови розуміли інструкцію гірше, була необхідність в повторенні завдання (навіть по декілька разів).

Отримані результати дослідження спонукали нас до створення розвивально-корекційного комплексу, який включає корекційну програму «Веселка емоцій», спрямованої на корекцію емоційної сфери дітей з порушенням мови, та цикл семінарів-практикумів для вихователів з метою розширення у них знань щодо індивідуально-психологічних особливостей дітей з порушенням мови для підвищення ефективності міжособистісної взаємодії з даною категорією вихованців. Теоретико-методологічними основами розробки розвивально-корекційного комплексу для підтримки емоційного благополуччя та корекції емоційної сфери дитини з порушенням мови є принципи активності, цілісності, розвитку. Основними завданнями корекційної програми були:

- 1) створення можливості прояву гніву та агресії дошкільниками в прийнятних формах;
- 2) зниження надмірного напруження, тривожності та агресивності;
- 3) розвиток комунікативних навичок (конструктивне спілкування);
- 4) гармонізація емоційного стану, поліпшення самопочуття та настрою;
- 5) зняття м'язових затисків і гармонізація психоемоційного стану;
- 6) розширення знань дітей про емоції, уміння розпізнавати їх;
- 7) розвиток позитивних емоцій та емпатії;
- 8) розвиток у дошкільників навичок контролю свого емоційного стану і уміння опановувати себе в ситуаціях, що провокують виникнення негативних емоцій.

Програма розрахована на 18 групових занять, періодичність зустрічей – 2 рази в тиждень, тривалість одного заняття – 25-35 хвилин. Форми та методи роботи на занятті: ігри на взаємодію; робота в групах, по парам; елементи ізотерапії, казкотерапії, пісочної терапії; психогімнастика та пальчикова гімнастика; вправи на релаксацію; рухливі ігри, ігри на взаємодію та театралізовані ігри. Цикл семінарів-практикумів для вихователів був розрахований на 10 занять, які проводилися один раз на місяць.

З метою перевірки ефективності корекційної програми було створено 2 групи – експериментальну та контрольну. З дітьми експериментальної групи проводилися розвивально-корекційні заняття, спрямовані на корекцію їх емоційної сфери, після була проведена повторна діагностика дітей обох груп. Отримані нами результати показали наявність позитивних змін в корекційній групі після впровадження програми, що дозволяє нам відмітити ефективність корекційно-розвивальної роботи. Це було також доведено статистичним аналізом даних за допомогою T-критерія Уїлкоксона. Так, результати експериментальної групи на етапі констатуючого і контрольного експерименту достовірно відрізняються, про це говорить емпіричне значення T, яке потрапляє в зону значущості $T_{емп} \leq T_{кр}$ (0,05), а саме: кількість дітей з ПМ, що адекватно реагують на абсурдні картини, більша ніж на констатуючому етапі дослідження ($p=0,025$); вірність визначення правильності поведінки інших після впровадження програми вище ($p=0,046$); рівень сформованості соціальних емоцій вище, ніж до впровадження програми ($p=0,046$); рівень диференціації емоцій виявлений для умови 2 статистично значно вище, ніж для умови 1 ($p=0,002$) Таким чином, це підтверджує ефективність розробленої нами розвивально-корекційної програми. Що стосується результатів контрольної групи, то тут емпіричне значення T потрапляє в зону невизначеності – $T_{емп} > T_{кр}$ (0,05), а саме: за результатами методик «Вивчення емоційних реакцій у дітей на смішні зображення», «Вивчення емоційного відношення до моральних норм» та «Вивчення соціальних емоцій» $p=0,317$, а за результатами методики і «Дослідження правильності визначення емоційного стану» $p=1,000$.

Висновки

1. За результатами теоретичного аналізу досліджуваної проблеми дійшли висновку, що під емоціями розуміють своєрідні психічні процеси і стани, які безпосередньо пов'язані з людськими потребами і мотивами. Емоції відображають відношення людини до навколишнього світу. Емоційне

благополуччя дітей дошкільного віку передбачає стійке домінування позитивних станів (радість, щастя та ін.), що сприяє активізації у них різних видів діяльності.

2. Проведене нами дослідження емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку дозволило визначити наступні специфічні особливості дітей з порушеннями мови: практично половина дітей з ПМ не адекватно реагують на абсурдні картинки; третина дошкільників з ПМ не може визначити правильність поведінки інших людей, у них відзначається складність в оцінці моральних норм у відмінності від дітей з НРМ; у 40% старших дошкільників з ПМ спостерігається не сформованість соціальних емоцій у відмінності від дітей з НРМ; велика частка дітей з ПМ зазнають труднощі у визначення емоцій інших людей, а саме «образа», «презирство», «відраза», «здивування», «інтерес», «сором», «зздрість». Відмінності між розвитком емоційної сфери дітей з ПМ та їх однолітків з НРМ отримали статистичне підтвердження (U критерій Манна-Уїтні).

3. За результатами дослідження емоційної сфери дітей з ПМ був розроблений та впроваджений розвивально-корекційний комплекс, який включав корекційну програму «Веселка емоцій» та цикл семінарів-практикумів для вихователів.

4. Повторна діагностика та проведений статистичний аналіз даних (T-критерій Уїлкоксона) підтвердили ефективність розробленого розвивально-корекційного комплексу, оскільки в експериментальній групі спостерігалася позитивна динаміка.

В *перспективі* плануємо розробити практичні рекомендації для вихователів щодо використання корекційної програми «Веселка емоцій» в роботі.

References

1. Зарицька В. В. Розуміння особистістю емоцій інших у структурі емоційного інтелекту. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2010. Т. 12. № 6. С. 95–106.
Zarycjka, V. V. (2010). Rozuminnja osobystistju emocij inshykh u strukturі emocijnogho intelektu. [Understanding the personality emotions of others in the structure of emotional intelligence]. *Problemy zaghajnoji ta pedagoghichnoji psykhologhiji*. – *Problems of General and Educational Psychology*, 12, 6, 95–106.
2. Изард К. Е. Психология эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 460 с.
Izard, K. Ye. (2006). *Psikhologiya emotsiy*. [Psychology of emotions]. Sankt-Peterburg, Rossiya: Piter.
3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 752 с.
Ilin, Ye. P. (2001). *Emotsii i chuvstva*. [Emotions and feelings]. Sankt-Peterburg, Rossiya: Piter.
4. Медведєв О. Розвиток емоційної сфери особистості дитини як психолого-педагогічна проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 173–179.
Medvedjev, O. (2013). Rozvytok emocijnoji sfery osobystosti dytyny jak psykhologho-pedagoghichna problema. [The development of the emotional sphere of the child's personality as a psychological and pedagogical problem.]. *Psykhologho-pedagoghichni problemy siljskoji shkoly*. – *Psychological and pedagogical problems of rural school*, 44, 173–179.
5. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2012. 328 с.
Prykhodjko, Ju. O., Jurchenko, V. I. (2012). *Psykhologhichnyj slovnyk-dovidnyk*. [Psychological dictionary-guide]: navchaljnyj posibnyk [a textbook]. Kyjiv, Ukraїna: Karavela.
6. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.
Sisojeva, S. O., Krystopchuk, T. Je. (2013). *Metodologhija naukovo-pedagoghichnykh doslidzhenj*. [Methodology of scientific and pedagogical research]. Rivne, Ukraїna: Volynsjki obereghy.
7. Урунтаєва Г. А., Афонькіна Ю. А. Практикум по детской психологии: пособие для студентов педагогических институтов, учащихся педагогических училищ и колледжей, воспитателей детского сада. Под ред. Г. А. Урунтаевой. Москва: Владос, 2013. 291 с.
Uruntaeva, G. A., Afonkina, Yu. A. (2013). *Praktikum po detskoj psikhologii*. [Workshop on Child Psychology]: posobie dlya studentov pedagogicheskikh institutov, uchashchikhsya pedagogicheskikh uchilishch i kolledzhey, vospitateley detskogo sada [allowance for students of teacher training institutes, students of teacher training schools and colleges, kindergarten teachers]. Pod redaktsiey G. A. Uruntaevoy. Moskva, Rossiya: Vlados.

Liapunova V.

ORCID 0000-0002-5658-8128
Doctor of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Pre-school Education and Social Work,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine) E-mail: lapunova001@gmail.com

Dobrovol'ska L.

ORCID 0000-0002-1512-9494
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Pre-school Education and Social Work,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
(Melitopol, Ukraine) E-mail: dobrov5335@ukr.net

Tretyakova I.

ORCID 0000-0003-2781-1527
Practical Psychologist,
Municipal Institution of Education
«Educational Complex №72» School of I–III Degrees – Pre-school
Educational Establishment (kindergarten)» of the Dnipro City Council
(Dnipro, Ukraine) E-mail: tretyakovairena@gmail.com

THE FEATURES AND CORRECTION OF THE EMOTIONAL SPHERE OF PRESCHOOLS CHILDREN WITH LANGUAGE DISORDERS

The purpose of research is determine the specific features of the emotional sphere of preschoolers with language impairment, the effectiveness of the developmental-correctional program and conditions for the of the child with speech impairment emotional well-being.

Methodological and theoretical basis of the research are: understanding the child as the highest value and purpose of social development (B. Ananiev, L. Bozhovich, L. Vygotsky, D. Elkonin, O. Zaporozhets, V. Mukhina); concept of development, education and upbringing of the child (L. Vygotsky, G. Kostyuk, S. Maksimenko); general psychological provisions on the nature of mental states (K. Izard, I. Ylyin, etc.).

Theoretical and methodological bases for the development of correctional complex to support the emotional well-being and correction of the child with speech impairment emotional sphere are principles of activity, integrity, development.

Scientific novelty of the research is: deepening of existing ideas about the emotional sphere of preschool children with speech impairment in comparison with the norm; outlines the main types of emotional distress in preschoolers with language impairment; the development and correction complex as a means of the emotional well-being and the emotional sphere correction of the child with speech impairment support; obtaining reliable empirical data on the differences in the level of the emotional sphere of children with impaired language formation development compared with ordinary preschoolers using the U-criteria of Whitney test; experimental confirmation of the effectiveness of the development and correction complex; determining the task of the psychologist (or educator), speech therapist to ensure emotional well-being in the child with speech impairment.

*Conducted theoretical analysis and empirical learning of the problem correction of the emotional sphere of preschool children with impaired language and support their emotional well-being allowed to formulate the following general **conclusions**: there is not enough in the modern psychological and pedagogical literature, there are almost no effective developments for the use of developmental correction programs for correction programs languages; determined that emotional well-being implies a stable dominance of positive states (joy, happiness, etc.); significant improvement of indicators of positive emotions in preschool children with speech impairment under the influence of their participation in joint activities as a result of the implementation of developmental-correction program, which is confirmed by the statistical analysis of data using T-criteria of Wilcoxon test.*

Keywords: emotions, emotional sphere, development of emotional sphere, preschoolers with speech impairment, emotional well-being.

Стаття надійшла до редакції: 30.09.2019

Рецензент: **Л. Москальова** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького